

Cligēs odjíždí do Britānie

1
„Můj synu!“ dí, „už nezbyvá mi, když touha po cti vás tak mámí, než zcela po vůli vám být. Z mých pokladů můžete mít zlata, stříbra dvě plné bárky, však nikdy neskrblete dárky, štědrost a laskavost, ty sluší.“ Jinoch se zaraduje v duši nad těmi otcovými sliby, že s pokladem, jak se mu zlíbí, naložit káže mu a večí, ať štědře prohýří ho celý. Důvod mu řek, jež k tomu chová: „Můj synu, dejte na má slova, v štědrosti královnou svou našly všechny ctnosti, jež ona krásí, což dokázati je mi snadné. Všude se na člověka padne, jenž bohat, mocný, přec jen hany dojde, když je moc zazobaný. Kdo má vše — až na milost boží štědrostí přec svou vzácnost zmnoží. Jen štědrost v šlechticé nás mění, což nedokáže postavení ani dvornost či umění, jmění či původ vznešený, rytířskosti a síly věno nebo smělost a mocné léno, nic, ani krása nepomůže. Však právě tak, jako je růže krásnější nežli květy prosté, když mladička a svěží vzroste, i štědrost, kde se nahodí, všem jiným ctnostem vévodí. A přednosti, jež ona vidí u zdatných, ušlechtilých lidí,

zveličí aspoň pětsetkrát. O štědrosti bych povídat moh věčně na pokračování.“ Jinoch už dohromady shání, co vyžádal si, vyprosil. Otec mu všeho nanosil, čeho se mu jen uráčilo. Však císařovně teskno bylo, když slyšela, na jakou pouť má její synek vytáhnout. A tak, ač vzbudil stesky, žaly a ač mu mládí vyčítali, ač leckdo sráží ho a káže, jinoch káže, ať v potu tváře co nejrychleji mu přichystají lodi, že už tu v rodném kraji setrvat nechce ani chvíli. Tak lodi v noci naložili z příkazu královského syna suchary, spoustou mas a vína. Lodi už v přístavu jsou plné, nazíří s jásotem se hrne k moři širokou písčinou Alexandr i s družinou. Myšlenka na cestu je blaží a císař sám je vyprovází i s posmutnělou císařovnou. V přístavu před útesem rovnou mužstvo už na korábech čeká. Hladina moře klidná, měkká, větřík je mírný, nebe skvělé. Před všemi Alexandr v čele, když opustil už svého otce, dal sbohem císařské své matce, již srdce krvácelo v hrudi, na člunu vyrazil k své lodi. S ním jeho druzi, bohatíři,

vždy naráz dva, tři nebo čtyři jak o závod se nalodili. Plachty napjaty v malé chvíli a ihned vytažena kotva. Ti na pevnině, kteří sotva se z rozloučení radovali, jak jenom mohli, sledovali junáky zbystřenými zraky, a aby do největší dálky je ze svých očí neztratili, všichni vespolek vystoupili tam u moře na strmý štít, odkud se mohli nasytit pohledem, než jim zmizí z očí, a zraky po nich toužně točí. V starostech o junáky byli, aby je osud dovedl k cíli bez překážek a nebezpečí. Ti na moři strávili větší část dubna, značný května kus bez velkých nebezpečí, hrůz. Jednoho dne před slunce sklonem vepluli v přístav pod Hantonem. Spustili kotvu, přirazili. Že velmi málo zvyklí byli na mořské strážně, utrpení, že cesta mořem zdravá není, dlouho si odpočinku hledí, vždyť byli všichni hrozně bledí, schvácní byli i ti statní, zesláblí i ti nejvíce zdatní. Však radost měli o to větší, že vyšli z mořských nebezpečí, že po obavách, úzkostech dorazili na správný břeh. Strávili pod Hantonem noc, radosti bylo všude moc.

Každý se ptal a vyzvídal, zda sídlí doma Britů král. Řekli jim, že je ve Winchesteru, kdyby zvolili přímou cestu a po ránu hned vyrazili, že by tam v krátkém čase byli. Tou zprávou každý potěšen. Nazíří, jen se zrodil den, junáci s jitem probuzení hned dali se do vystrájení, a sotva byli v plné zbroji, už se tam zpod Hantonu rojí. Zvolili nejpřímější cestu a tak dojeví do Winchesteru, kde tenkrát král přebýval. Dřív než zvon šestou zvěstoval, Řekové vjeli do nádvoří až pod schody se svými oři a komoně i koněvody nechali tam pod těmi schody a vzhůru stoupá rektů četa před nejlepšího krále světa, jaký kdy vůbec vládl a vládne. Se zalíbením na ně padne jeho pohled, a jak ho spatří, hned sňali všichni, jak se patří, aby snad za nevychované je neměli, své pláště s ramen.

Tak, když si všichni odložili, teprv před krále předstoupili. A baroni až ztichli všeci, jak se jim líbilo ti reci, tak krásní, švarní na pohled, a zřejmé bylo jim všem hned, že jde o králů, hrabat synky, což také byli bez výjimky.

2) Popis
Fénicie

A Fénicie slula panna
a právem byla takto zvána,
vždyt nejkrásnější mezi ptáky
přec Fénix nazývá se taky
a jediný je mezi všemi.
Fénicie, jak jeví se mi,
neměla sobě rovnou v kráse.

Zázraku, divu podobá se
a Přírodě tak krásné dílo
se nikdy víc už nezdařilo.
Chci o tom promluvit jen krátce,
líčením nechci obírat se
těch pažl, ruček, těla, hlavy;
kdybych tu tisíc let žil zdravý
a denně násobil své smysly,
přec bych jen ztrácel čas a myslím,
že k pravdě nedospěl bych blíž.
A kdybych, v úkol ten se hřítce,
všechen svůj důvtip vynaložil,
přec zklamán jen bych se dožil,
skončil svou studiu bez úspěchu.
Děvče přiběhlo v samém spěchu,
a jak vkročilo do paláce
bez závoje a prostovlasé,
tu skvoucí záře její krásy
rozlila po paláci jasy
skvělejší karbunkulů záře.
U svého strýce, u císaře
stál Cligés, prostovlasý taky.
Toho dne byly trochu mraky,
však oba byli tolik krásní
a on i ona tolik jasní,
že z jejich krásy vytrysk blesk
a celý sál byl jeden lesk,
jako když z jitra slunce vzplane
v červánkách záři rozjásané.
Teď však půvaby Cligésovy
chci popsat několika slovy,
jenom pár zcela krátkých vět.
Prožíval právě mládí květ,
měl bezmála už patnáct let
a krásnější byl na pohled
než Narcis, který pod jívou
uzřel svou krásu mámivou

103

v studánce. Touhou po té kráse
se trápil, zemřel v krátkém čase,
že nemohl jí dosáhnout.
Byl arci krásný, byl však bloud.
Leč Cligés, ten měl krásy více,
jak ryzí zlato nad měď skví se,
tolik, že neumím to říci,
vlas měl jak zlato sálající,
tváře jak mladých růží květ,
půvabný nos a krásný ret.
Postavou byl tak ztepilý,
jak Příroda jen docílí,
když přednosti, jež jinak dělí
na mnohé, v jednom všechny zveví.
A u něho tak štědrá byla,
že všechny mu je nadělila.
Dala mu všeho z plných sil,
takový tedy Cligés byl:
moudrost a krása, štědrost, síla,
nejen slupka, i dřev tu byla,
v šermu a střelbě dospěl dále
než Tristan, panosť Marka krále,
i psů a sokolů měl víc;
nechybělo mu vůbec nic.

A tak tu Cligés v plné kráse
před strýcem vztyčen nalézá se.
Ti, kdož ho dosud neviděli,
jak oslnění na něj zřeli
a dívkou byli oslnění
zas ti, jimž dosud známa není.
V úžasu po ní pohled točí.
Však Cligés veden láskou oči
otáčí po ní jenom kradí,
odvrací je a zpět je svádí.
Z pohledů prchavých jak plamen
nepoznat, že je láskou známén.

103

Svatba

„O chůvo, jak bych byla ráda,
však císař za chot si mě žádá
a to mě rozčiluje, drásá,
synovcem ten, jenž je má spása,
je toho, jehož si mám vzít,
a jestli on mě touží mít,
mé roztoužení marné je
a nezbyvá mi naděje.
Spíš kolem ať jsem lámána
než Isoldu a Tristana
snad připomínat láskou naší.
Ta jejich hanebnost mě straší,
až stydno je mi vyprávět.
Nechtěla bych za celý svět
vést život, jaký ona vedla.
Láska jí k hanebnosti svedla,
jednoho pána srdce mělo,
ale dva pány její tělo.
A tak svůj celý život vlekla,
že žádného se neodflekla.
Byla to láska nebezpečná,
však láska má je stálá, věčná,
mé tělo a mé srdce není
naprosto schopno rozdělení.
Nezhanobím své tělo vlastní,
dva muže nikdy neobšťastní.
Kdo srdce, ten i těla pán
a jiný bude odchnán.
Však to bych věru vědět chtěla,
jak bude pánem mého těla
ten, jemuž se mé srdce vzdává,
když otec jinému mě dává.
Na odpor nejsem dosti smělá,
bude-li pánem mého těla
a naloží s ním po své vůli,
bude jen správné, odmítnu-li
milence. Alis na ženění

115

Lékaři
ze Salerna

jenž žalem hyne, žalem šílí,
hlasitě vzkřikne: „Páne milý,
císaři, zanech nařkáání,
bezpečně vidím, že tvá paní
nikterak ještě mrtva není,
vzmuž se a zanech roztesknění,
za chvíli ti ji vrátím zdravou,
za to ti ručím hrdlem, hlavou.“
A utišil tím nenadále
nářek, jež bylo slyšet v sále,
a císař lékaři pak řek,
že dá na jeho úradek,
že si s ní může nakládati
jak chce, jen když jí život vrátí,
že jeho otrokem chce být,
však jako lotra pověsit
ho dá, když lhal mu v nejmenším.
On odpověděl: „Souhlasím,
nemějte se mnou slitováním,
když nepřimějí vaši paní,
že promluví k vám, prosím, sál
však vyklidit abyste dal,
ať tady noha nezůstane.
Nemoc, již dáma hyne, pane,
jen v soukromí se vyšetří,
jen my lékaři všichni tři
tu zůstaneme pohromadě,
ty dva tu s sebou chci mít k radě,
ostatní všichni ať jdou ven.“
Tři proti tomu byli jen,
to Cligés, Thesala a Jan,
však zle by moh být vykládán
od těch, kteří tam s nimi byli,
jejich odpor, i povolili
a mlčky k tomu souhlas dali,
co všichni druží schvalovali,
a odešli pryč z paláce.

190

3

Lékaři ze Salerna

Lékaři chutě do práce
 se dali bez nůžek, hned sami
 roztrhli silou rubáš dámy
 a řekli: „Paní, jenom klid,
 žádný strach nemusíte mít,
 jen mluvte, my vám rozumíme
 a zcela bezpečně též víme,
 že zdráva jste a nic vám není.
 Jenom klid, žádné rozčilení
 a hlavně vůbec nezoufat,
 a dbát-li chcete našich rad,
 my tři, rád bych vás ujistil,
 pomůžeme vám ze všech sil,
 ať o dobro či o zlo běží.
 Vězte, že každý z nás se střeží
 vás prozradit a skoupat snad,
 jen nenechte nás naléhat!
 Vždyť upřímně vám nabízíme
 své služby, vše, co známe, víme,
 neměla byste odmítat.“
 Tak se jí snaží nalákat
 a oklamat, vše marná snaha,
 ani na chvíli nazaváhá,
 lhostejné jsou jí jejich sliby,
 kéž raděj všeho nechali by.
 A když tak vidí lékaři,
 že se jim u ní nedaří
 s prosbami ani domluvami,
 tu z rakve vytáhli ji sami
 a zuřivě ji bijí, mlátí.
 Je hloupost se tak namáhati,
 nepřiměli ji ani k slovu,
 s hrozbou udeří na ni znovu,
 že prohlásí ji za šlenou,
 když z ní mlčení nevyženou,
 a že s ní bude naloženo
 hůř než kdykoliv s kterou ženou,

— která posedlá ďáblem bývá.
 „My dobře víme, že jste živá,
 jen mluvit s námi neráčíte,
 my víme, že se přetváříte,
 císaře chcete oklamat,
 však nás se nemusíte bát.
 A jestli vás kdo rozhněval,
 než zraňovat vás začnem dál,
 odložte svoje předstírání,
 tot pošetilé počínání,
 my pomůžem vám, na svou čest,
 ať už jde o pravdu či lest.“
 — Mlčí, není to předstírání.
 Oni se znovu vrhnou na ni,
 do zad ji bijí řemeny,
 až roztrpeny, zbroceny
 jsou krví, která stříká z masa
 něžného, jak je řemen drásá.
 Když řemeny ji zbičovali,
 že jí až maso rozdrásali
 a z její kůže rozdrásané
 potůčkem krev až na zem kane,
 přec ani tak nic nedokáží,
 slůvko, vzdech to z ní nevyráží,
 nepohne se a nezachvěje,
 tu říkají, že nezbytné je
 olovem, ohněm jít na ni,
 žhavé je lít do jejích dlaní,
 jen tak že vynutí z ní slovo.
 Jdou pro oheň a pro olovo,
 v ohni olovo rozžhaví.
 Tak ti tři lotři krvaví
 vraždí dámu jak šelmy dravé,
 olovo, že až teklo, žhavé,
 jak v ohni žíjí se a svíjí,
 tekuté do dlaní jí lijí.
 — Nemají ani na tom dosti,

že olovo skrz maso, kosti,
 jež propálí, se na zem lije,
 říkají, padoušské ty zmije,
 že jestli nepromluví záhy,
 na rošt ji dají, — hleďme vrahy!
 — až bude celá upečena.
 Ona mlčí a nezastěná,
 nemůže bránit v trýznění.
 Už chystali se k pečení
 a žhavý rošt byl připraven,
 když jistě víc než tisíc žen,
 jež lačně před palácem slídí,
 ke dveřím sálu přijdou, vidí,
 co strašného se s chudinkou
 děje, maličkou skulinkou,
 jaké na dámu mučení
 ve žhavém uhlí, plameni
 uchystali ti lotři děsní,
 a nápor zuřivý už běsní
 a do dveří se opírá,
 jež tříští mnohá sekýra,
 kterou si přines zástup žen.
 Osud lékařů zpečetěn,
 teď to, co chtěli provádět,
 s úroky vrátí se jim zpět.
 Ženy se vrhly do sálu
 v jediném divém návalu.
 V davu byla i Thesala,
 která o pomstu nestála,
 chtěla jen mít svou paní drahou,
 našla ji u ohniště nahou,
 samá krev, hrůza na pohled,
 do rakve odnesla ji zpět
 a do rubáše halí ji.
 A ženy jak dav fúří
 se vrhly ihned na lékaře,
 čekat na soudce, na císaře

nechtějí, rychle došli vrazi
 odplaty, už je z oken hází
 doprostřed dvora na dláždění.
 Všichni tři byli rozdraceni,
 zlámali paže, nohy, vaz.
 Ženy, pochválit nutno vás!
 Co hanebně si vysloužili
 ti tři lékaři, zaplatily
 jim s úrokem ty dobré ženy.
 Ale Cligés byl podčesný,
 truchlil, když slyšel vyprávění
 o utrpení, o mučení,
 jež podstoupila jeho milá.
 Div, že ho mdloba nesklátila,
 bojí se právem, že ta žena
 je mrtva nebo zmrzačená
 mučením, jež jí způsobili
 ti, co už smrtí zaplatili.
 Jaká to pro něj hrozná strast.
 Vtom Thesala však nese mast,
 která má účín nevidaný.
 Jí opatrně potře rány
 a nanáší jí na tělo,
 jež uloží, kde leželo
 předtím, a v rubáš ze Sýrie
 dámy poznovu zahalí je.
 Nechaly jí tvář odhalenou,
 celou noc silou neztenčenou
 lkají a hrozným nářkem kvílí,
 po celém městě žalem šílí,
 rab, šlechtic, boháč, chudák, zdá se,
 že každý jenom namáhá se
 ostatní v žalu překonat
 a tak nemůže přestat lkát.
 Nocí zněl nářek ze všech stran.
 Nazítlí k dvoru přišel Jan
 a císař ho hned povolal

když vtom tu z Řecka poselstvo je
 a zdrží odeplutí voje
 a všichni čekají i s králem.
 V onom poselství nenadálém
 byl Jan, jenž důvěryhodnosti
 poselství dodal víc než dosti.
 Jan rozhodně nebyl ten pravý,
 jenž princ by jim klamně zprávy.
 S poselstvem vydala se z Řecka
 Cligése hledat šlechta všecka,
 tak hledali ho neustále,
 až našli ho u dvora krále,
 řekli mu s pěkným pozdravem:
 „Všechnu lid, celá vaše zem
 nad Řeckem svěřuje vám vládu,
 zde klíče jsou od Cařihradu,
 vždyť právo pro vás mluví samo,
 zemřel — což není vám snad známo —
 váš strýc, kterého schválil žel,
 že hledal vás a ne našel.
 Zalem se jeho rozum zmát,
 potom už nejed, nepil, chřad
 a zemřel jako šilenc.
 Ó pane, vraťte se nám přec,
 žádají si vás všichni mani,
 chtějí vás, mají jedno přání,
 abyste vy byl jejich vládce.“
 Bylo zít mnohé radovat se
 a byli také takoví,
 kdož opustili domovy
 a těšili se nadšení
 do Řecka na to tažení.
 Tak od tažení upuštěno
 a vojsko králem rozpuštěno
 a každý k domovu se vrací.
 A Cligés měl teď pilnou práci,
 na cestu do Řecka už shání

vše nutné, nemá déle stání.
 Přichystán na cestu se dává,
 s králem, druhy se rozžehnává,
 Fenicii si vede, plíí
 a v krátkém čase v Řecku byli,
 kde vítají je za ovací,
 jaké přísluší právem vládcí.
 Svůli k jejich sňatku rádi,
 korunu na hlavu mu vsadí.
 Když milou za ženu mu dají,
 on císařovnou nazývá ji,
 však ničeho tím neztratila
 i nadále je jeho milá.
 I ona pro něj láskou šílí,
 i on je dále její milý.
 Den ze dne mají se víc rádi,
 aniž snad on ji někdy zradí
 a hádek mezi nimi není,
 nedržel ji jak ve vězení,
 kam často byly uvrženy
 mnohých pozdějších vládců ženy.
 Však nebyl pozděj císař snad,
 jenž nemusel se strachovat,
 že též ho zradí vlastní žena,
 když zvěst mu byla vyprávěna,
 jak Fenicie oklamala
 Alise, když mu nápoj dala
 a dovršila pak svou zradu.
 Proto v budoucnu v Cařihradu
 císařovny tak mocné není,
 jež nežila jak ve vězení,
 protože císař nevěřil jí.
 Když vzpomene na Fenicii,
 potom svou ženu dává stíci,
 ne před úžehem ve světnici,
 ale ze strachu, že ho zradí.
 Jen muži, vykleštění v mládí,

ke službě u nich stanoveni,
 u kterých naprosto strach není,
 že dali by se lásce v plen.
 Zde skončil dílo Chrétien.